

ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ЩОДО ОЦІНКИ ВІДПОВІДНОСТІ НЕАВТОМАТИЧНИХ ЗВАЖУВАЛЬНИХ ПРИЛАДІВ

Тетяна Ільницька, к.т.н.,
"Technowagy" Ltd., Ukraine; e-mail: kl-tw@ukr.net
Олександр Дворник,
LEMBERG SOLUTIONS LLC, Ukraine

<https://doi.org/10.23939/istcmtm2025.01.042>

Анотація

Всі засоби вимірювальної техніки, які використовують у сфері законодавчо регульованої метрології, повинні відповідати вимогам усіх чинних технічних регламентів, які застосовуються до них. Оцінка відповідності вимогам технічних регламентів здійснюється шляхом застосування процедур оцінки відповідності, які визначені в таких технічних регламентах.

У статті розглянуто питання щодо отримання та права власності відповідних сертифікатів за результатами проведення процедур оцінки відповідності на прикладі неавтоматичних зважувальних приладів. Роз'яснено питання щодо маркування та необхідних супровідних документи неавтоматичного зважувального приладу для експлуатації у сфері законодавчо регульованої метрології.

Наведено інформацію щодо початкової дати від якої відраховується дата наступної періодичної повірки по завершенню терміну міжповірочного інтервалу після проходження процедур оцінки відповідності.

Ключові слова

оцінка відповідності, технічний регламент, неавтоматичні зважувальні прилади, сертифікат, декларація про відповідність, міжповірочний інтервал, маркування

1. Вступ

Дев'ять років назад відбулися зміни в метрологічному законодавстві України [1], що привели його у відповідність до правової системи Європейського Союзу та визначили сферу законодавчо регульованої метрології, одиниці вимірювання, вимоги до національних еталонів, засобів вимірювальної техніки, проведення оцінки відповідності та повірки, здійснення метрологічного нагляду.

Але ще досі виникає багато питань і плутанини щодо випуску та подальшої експлуатації засобів вимірювальної техніки (далі – ЗВТ) та відповідної супровідної документації.

Відповідно до чинного законодавства України всі засоби вимірювальної техніки, які використовують у сфері законодавчо регульованої метрології (далі - ЗР ЗВТ), введені в обіг, надані на ринок або введені в експлуатацію повинні відповідати вимогам усіх чинних технічних регламентів, які застосовуються до них [1-3]. Оцінка відповідності вимогам технічних регламентів здійснюється у випадках і шляхом застосування процедур оцінки відповідності, які визначені в таких технічних регламентах. Процедури оцінки відповідності вимогам технічних регламентів застосовують виробники, а у випадках, в яких згідно з відповідними технічними регламентами обов'язки виробників покладаються на імпортерів або розповсюджувачів, - імпортери або розповсюджувачі.

До виробників ЗВТ часто, при замовленні або після отримання обладнання, звертаються клієнти за роз'ясненням щодо наявності відповідних маркувань та супровідних документів, що дозволяють експлуатувати обладнання у сфері законодавчо-регульованої метрології [4].

Для прикладу розглянемо питання щодо результатів проведення процедур оцінки відповідності для ЗР ЗВТ - неавтоматичних зважувальних приладів (далі – НЗП). Для інших ЗР ЗВТ процедури та висновки будуть аналогічні.

2. Недоліки

Поверхневе розуміння користувачів НЗП наявності необхідних маркувань та супровідної документації викликано недостатньо висвітленим у вільному доступі практичними питаннями щодо виданої документації за результатами проведених процедур оцінки відповідності та підміною понять деякими недобросовісними працівниками органів з оцінки відповідності засобів вимірювальної техніки та повірочних лабораторій.

3. Мета

Метою цієї статті є висвітлення питання щодо отримання та права власності/розповсюдження відповідних сертифікатів за результатами проведення процедур оцінки відповідності для НЗП та іншої експлуатаційної документації.

4. Процедури оцінки відповідності НЗП

НЗП повинні відповідати суттєвим вимогам Технічного регламенту щодо неавтоматичних зважувальних приладів [5].

Згідно з ТР відповідність НЗП суттєвим вимогам, за вибором виробника, може бути підтверджена шляхом проведення таких процедур оцінки відповідності [5]:

- модуля В (перевірка типу) з обов'язковим подальшим застосуванням або модуля D - відповідність типу шляхом забезпечення якості виробничого процесу, або модуля F – відповідність типу за результатами перевірки кожного приладу;

- модуля G - відповідність за результатами перевірки кожного окремого приладу.

Модуль G не застосовують для серійного виробництва, а лише або для унікальних одиничних НЗП або для модернізованих НЗП зі суттєвими змінами конструкції, які виходять за межі опису типу, поданого в сертифікаті перевірки типу, і змінюють нормовані метрологічні характеристики НЗП.

За позитивних результатів проведених процедур оцінки відповідності виробник на кожен НЗП наносить знак відповідності технічним регламентам [5] і додаткове метрологічне маркування [6] (див. рис. 1) та складає письмову декларацію про відповідність [6].

Зупинимось детальніше на документах, **як** є властиві для кожного з модулів (модуль G не розглядаємо).

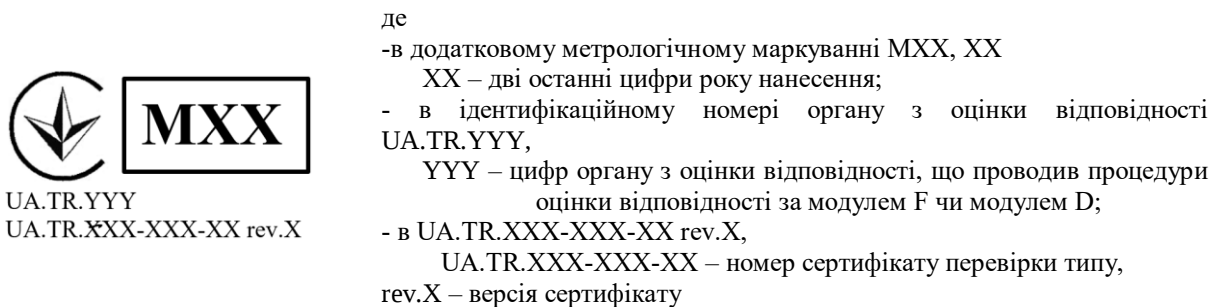

Рис. 1 - Маркування НЗП відповідно до технічного регламенту

5. Сертифікат перевірки типу (модуль В)

Під час проведення частини процедури оцінки відповідності перевірки типу призначений орган з оцінки відповідності (далі - ООВ) проводить експертизу технічної документації на НЗП та дослідження і випробування типових зразків, одного або декількох, наданих виробником. У випадку позитивних результатів проведених робіт ООВ видає виробникові сертифікат перевірки типу засобу вимірювальної техніки.

Сертифікат перевірки типу містить інформацію, яка дає змогу оцінювати відповідність виготовлених приладів затвердженому типу і здійснювати контроль в умовах їх експлуатації. Тобто цей сертифікат містити технічні дані для ідентифікації затвердженого типу, що може становить комерційну таємницю виробника.

Сертифікат перевірки типу є чинним 10 років у випадку не внесення суттєвих змін у конструкцію НЗП. Цей сертифікат може бути перевиданий, доповнений, відкликаний або встановлено інші обмеження у випадку внесених суттєвих змін у затверджений тип.

Відповідно до вимог ТР [5]:

- ООВ повинен до закінчення строку дії сертифіката перевірки типу зберігати його копію, копії його додатків і доповнень, а також технічну документацію, у тому числі документацію, подану виробником. Отримати копію сертифікатів перевірки типу та/або додатків до нього можуть інші ООВ після направлення відповідного запиту;
- виробник повинен зберігати сертифікат перевірки типу, його додатки і доповнення разом з технічною документацією протягом 10 років після введення НЗП в обіг. У разі вимоги органом державного ринкового нагляду виробник повинен надати копії цих документів.

Крім того, ООВ направляє засобами електронного зв'язку копії виданого сертифіката перевірки типу (з додатками та доповненням) до ДП «Укрметртестстандарт» для внесення даних до «Реєстру відомості про затверджений тип ЗВТ» [7]. До Реєстру заносяться назва та умовне позначення типу ЗВТ; найменування та місце знаходження виробника; найменування та ідентифікаційний номер ООВ, що видав сертифікат перевірки типу; дата видачі та строк дії сертифіката перевірки типу.

Отже:

- Сертифікат перевірки типу (з додатками і доповненням) видається виробникові і є власністю виробника.
- Копії сертифіката перевірки типу повинні надаватись за вимогою або призначених органів з оцінки відповідності або органів державного ринкового нагляду. У всіх інших випадках, зокрема у випадку звернення замовника, рішення щодо надання копії сертифіката перевірки типу приймає виробник. Як правило,

виробники на своєму web-сайті розміщують та на прохання замовника надають копію першої сторінки сертифікату з загальними відомостями.

- Основні дані щодо виданих сертифікатів перевірки типу можна знайти в «Реєстрі затверджених типів засобів вимірювальної техніки» [6], який знаходиться у вільному доступі.
- Проведення частини процедури оцінки відповідності перевірка типу (модуль В) не дає право на введення в обіг, надання на ринок або введення в експлуатацію НЗП.

6. Сертифікат відповідності (модуль F)

Під час проведення частини процедури оцінки відповідності за модулем F призначений ООВ, обраний виробником, проводить випробування кожного НЗП відповідно до вимог п. 8.3 «Перевірка відповідності типу» ДСТУ EN 45501 [8], з метою перевірки відповідності НЗП затвердженому типу, поданому в сертифікаті перевірки типу, і застосовним вимогам ТР.

У випадку позитивних результатів випробувань на кожний перевірений НЗП ООВ видає виробнику сертифікат відповідності, із зазначенням модифікації та серійного номеру НЗП, і наносить свій ідентифікаційний номер (або доручає нанесення ідентифікаційного номера виробнику під свою відповідальність). Виробник зберігає сертифікат відповідності протягом 10 років після введення НЗП в обіг та повинен надавати копію на запит органам державного ринкового нагляду. Тобто, сертифікат відповідності є власністю виробника. Але дуже часто при повірці повірочні лабораторії вимагають наявності копії сертифіката відповідності.

Загального реєстру сертифікатів відповідності не існує, але, як правило, ООВ на своїх web-сайтах, ведуть реєстри виданих сертифікатів відповідності. Наприклад, як Реєстр сертифікатів відповідності в ННЦ «Інститут метрології» [9].

Після отримання сертифіката відповідності на НЗП, зазначений у цьому сертифікаті, виробник наносить знак відповідності технічним регламентам, додаткове метрологічне маркування, ідентифікаційний номер ООВ, що проводив випробування (якщо ООВ доручив це зробити), номер сертифіката перевірки типу та складає декларацію про відповідність. У декларації про відповідність зазначається модифікація та серійний номер НЗП, а також інформація про дійсні для цього НЗП сертифікати перевірки типу та сертифікат відповідності.

Декларацію про відповідність виробник зберігає протягом 10 років після введення НЗП в обіг та повинен надавати копію на запит органам державного ринкового нагляду.

Відповідно до вимог ТР, копія декларації про відповідність повинна бути доступна для відповідних органів виконавчої влади на їх запит. Тому виробники разом з НЗП надають копію декларації про відповідність.

Дата видачі сертифіката відповідності є датою, від якої відраховується дата наступної періодичної повірки по завершенню терміну міжповірочного інтервалу, встановленого нормативно-правовим актом України [10] - один рік для НЗП.

Отже:

- Сертифікат відповідності видається виробникові і є власністю виробника.
- Копія сертифікату відповідності повинна надаватись за вимогою органів державного ринкового нагляду. Виробник не зобов'язаний, але надає на запит замовника або повірочної лабораторії, копію сертифіката відповідності.
- Після застосування комбінації модулів В+F вся необхідна і достатня інформація на введення в обіг, надання на ринок або введення в експлуатацію НЗП міститься на маркувальній етикетці приладу та в декларації про відповідність.
- Інформацію про видані сертифікати відповідності можна знайти на web-сайтах призначених органів з оцінки відповідності, які видали ці сертифікати відповідності.

7. Сертифікат схвалення системи управління якістю (модуль D)

Під час проведення частини процедури оцінки відповідності за модулем D призначений ООВ, обраний виробником, проводить оцінювання системи якості виробника щодо можливості забезпечити відповідність НЗП типові, описаному в сертифікаті перевірки типу, і застосованим вимогам ТР.

За позитивних результатів перевірки аудиторською групою системи управління якістю виробника ООВ видає сертифікат схвалення системи управління якістю на відповідний тип (типи) приладів. Цей сертифікат є власністю виробника. Терміни зберігання та надання копій сертифікату – аналогічно сертифікату відповідності.

Отриманий сертифікат дозволяє виробнику наносити на НЗП, які пройшли випробування відповідно до програми випробувань згідно з системою якості виробника, знак відповідності, додаткове метрологічне маркування, ідентифікаційний номер ООВ, що проводив перевірку за модулем D, номер сертифіката перевірки типу та складати письмову декларацію про відповідність на відповідний тип приладу. Тобто в цьому випадку декларація про відповідність не містить інформації щодо конкретної модифікації та серійного номера кожного НЗП, а є єдиною для всіх приладів конкретного типу. Щодо зберігання та надання копій декларації – тут все аналогічно до модуля F. При застосуванні модуля D випробування кожного НЗП з метою перевірки відповідності затвердженому типу, поданому в сертифікаті перевірки типу, і застосовним вимогам ТР, проводить вже не ООВ, а сам виробник.

Уповноважені фахівці підприємства-виробника, під час випуску продукції, проводять приймально-здавальні випробування кожного НЗП відповідно до діючої на підприємстві-виробнику схваленої системи управління якістю, оформлюють протокол випробувань відповідно до вимог п. 8.3 «Перевірка відповідності типу» ДСТУ EN 45501 [8]. Далі, в експлуатаційній документації (паспорт чи настанова щодо експлуатування), заповнюють свідоцтво про приймання/випуск виробу з обов'язковим зазначенням дати випуску засвідченою печаткою підприємства-виробника.

Від дати приймання/випуску приладу зазначеної виробником в експлуатаційній документації відраховується дата наступної періодичної повірки.

Отже:

- Сертифікат схвалення системи управління якістю видається виробникові і є власністю виробника.
- Копія сертифікату схвалення системи управління якістю повинна надаватись за вимогою органів державного ринкового нагляду. Виробник не зобов'язаний, але може надати на запит замовника або повірочної лабораторії, копію сертифіката схвалення системи управління якістю.
- Після застосування комбінації модулів B+D вся необхідна і достатня інформація на введення в обіг, надання на ринок або введення в експлуатацію НЗП міститься на маркувальній етикетці приладу та в декларації про відповідність. Декларація про відповідність складається не на кожен окремий НЗП, а на тип приладів.
- В настанові з експлуатації/паспорті зазначена дата випуску, від якої відраховується дата наступної періодичної повірки.

8. Висновки

Введені в обіг, надані на ринок, введені в експлуатацію можуть бути тільки ті НЗП, які пройшли процедуру оцінки відповідності за комбінацією модулів B+F та B+D, мають нанесене відповідне маркування та письмову декларацію про відповідність.

НЗП, що перебувають в експлуатації, підлягають періодичній повірці через один рік після проведення процедур оцінки відповідності вимогам Технічних регламентів.

Термін міжповірочного інтервалу відраховують:

- для модулів B+F від дати видачі сертифіката відповідності на прилад;
- для модулів B+D від дати приймання/випуску приладу зазначеної виробником в експлуатаційній документації.

Повірочні лабораторії перед проведенням повірки повинні перевіряти наявність відповідного маркування та декларації про відповідність, щоб впевнитись що НЗП пройшов необхідні процедури оцінки відповідності. Якщо виникають сумніви, то повірочна лабораторія може запросити копію відповідних підтверджуючих сертифікатів. У випадку неправильного маркування, відсутності підтверджуючих документів щодо проведення всіх процедур оцінки відповідності (наприклад, проведено тільки модуль B) повірочна лабораторія повинна відмовити у проведенні повірки. Іноді недобросовісні працівники повірочних лабораторій нехтують своїм обов'язком і все ж таки видають свідоцтво про повірку ЗР ЗВТ для приладу з порушеннями вимог. Але це не звільняє користувача НЗП від відповідальності щодо неправомірного використання приладу [4].

Список літератури

- [1] Про метрологію та метрологічну діяльність [Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верхов. Радою 05 червня 2014 р. № 1314-VII]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1314-18>.
- [2] Про технічні регламенти та оцінку відповідності [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верхов. Радою 15 січня 2015 р. № 124-VIII]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/124-19>.
- [3] T. Pnytska, Kr. Vasylykha, “The Means of Measuring Equipment Related to the Measurement of Mass in and Outside the Area of Legally Regulated Metrology”, Metrology and Instrument, no 4(78), p. 55-61, 2019
- [4] T. Pnytska, O. Dvornyk, “Погляд виробника щодо оцінки відповідності неавтоматичних зважувальних приладів”, II International Scientific and Practical Conference “Information and Measuring Technologies IVT-2024”: PROCEEDINGS, Lviv: Lviv Polytech. Publ., Ukraine, 2024, p. 22-23. Available: <https://science.lpnu.ua/ivt-2024/proceedings>
- [5] Технічний регламент щодо неавтоматичних зважувальних приладів [Електронний ресурс]: постанова [прийнято Кабінетом міністрів України 16 грудня 2015 р. № 1062]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1062-2015-%D0%BF>.
- [6] Про затвердження форми, опису знаку відповідності технічним регламентам, правил та умов його нанесення [Електронний ресурс]: постанова [прийнято Кабінетом міністрів України 30 грудня 2015 р. № 1184]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1184-2015-%D0%BF>.
- [7] Реєстру відомостей про затверджений тип ЗВТ – Режим доступу: <https://legalzt.kiev.ua/search>
- [8] ДСТУ EN 45501:2016 Метрологічні аспекти неавтоматичних зважувальних приладів (EN 45501:2015, IDT).
- [9] Реєстр сертифікатів відповідності в ННЦ «Інститут метрології» – Режим доступу: <http://www.metrology.kharkov.ua/index.php?id=978&L=0>.

[10] Про затвердження міжповірочних інтервалів законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки, що перебувають в експлуатації, за категоріями [Електронний ресурс]: наказ [прийнято Мінекономрозвитку 13 жовтня 2016 р. № 1747]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1417-16>.